

พุทธบูรณาการเพื่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในพระพุทธศาสนา
THE BUDDHIST INTERGRATION OF RELIGIOUS PROPERTY MANAGEMENT
OF MONESTRY IN BUDDHISM

พระมหาสุนันท์ สุนนโท* พระสุธีวีรบัณฑิต (ไชว์ ทสสนิโย)** พระมหากฤษณา กิตติโสภณ***
พระครูภาวนาวชิรคุณ**** อนูวัต กระสังข์*****

Phramaha Sunan Sunandho, Phramaha Krisada Kittisobhano (Saelee),
Phrakhrabhavanawachirakun, Anuwat Krasang

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับปฏิบัติการกระบวนการในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในพระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ และนำเสนอพุทธบูรณาการเพื่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในพระพุทธศาสนา ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างงานวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ กับผู้เชี่ยวชาญจำนวน 8 ท่าน และงานวิจัยเชิงปริมาณ ด้วยการวิจัยเชิงสำรวจกับประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 324 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

* Department of Political Science Faculty of Social Sciences
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Department of Political Science Faculty of Social Sciences
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science Faculty of Social Sciences
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

**** Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chaibabumi Campus.

***** Department of Political Science Faculty of Social Sciences
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

1) ระดับปฏิบัติการในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในพระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.740) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

2) กระบวนการจัดการศาสนสมบัติของวัดเป็นงานที่ละเอียดอ่อนเป็นตัวหลักของกระบวนการสงฆ์ แต่ผู้ปฏิบัติโดยตรงคือเจ้าอาวาสซึ่งเป็นพระสังฆาธิการระดับวัด เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้นต้องมีความสัมพันธ์กัน 2 ประการ คือ (1) ควบคุมการจัดการศาสนสมบัติ ได้แก่ 1) ควบคุมการทำแผนผังวัดให้สอดคล้องกับยุคพัฒนา 2) ควบคุมแบบแปลนเสนาสนะแต่ละวัด ให้อยู่ในหลักประหยัดและพอเหมาะพอควรแก่สภาพท้องถิ่น และให้ก่อสร้างตามแบบแปลน (2) ส่งเสริมการจัดการศาสนสมบัติ ได้แก่ 1) ออกตรวจตราเยี่ยมเยียนเจ้าอาวาสผู้เร่งรัดการพัฒนาวัด 2) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าอาวาส

3) พุทธบูรณาการเพื่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในพระพุทธศาสนาประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นนันทะ (วางแผน) ได้แก่ มีการวางแผนจัดทำแผนแม่บทในการพัฒนาวัด มีการเปิดรับฟังความคิดเห็นของชาวบ้าน จัดประชุมเจ้าอาวาสและไวยาวัจกรเพื่อชี้แจงการจัดทำเอกสาร รวมถึงการแต่งตั้งคณะกรรมการด้านศาสนสมบัติขึ้นหนึ่งชุดทำหน้าที่ในการชี้แจงควบคุมการดำเนินการ งานด้านศาสนสมบัติ ขั้นวิริยะ (ลงมือทำ) ได้แก่ ดำเนินการตามแผนแม่บท จัดประชุมชี้แจงเจ้าอาวาสให้ทราบถึงแม่แบบที่กำหนด ให้แต่ละวัดดำเนินการตามแบบบัญชีที่กำหนด จัดทำระบบการจัดเก็บเอกสารให้เจ้าอาวาสนำไปปฏิบัติ ออกตรวจตราเยี่ยมเยียนเจ้าอาวาส ขั้นจิตตะ (ตรวจสอบ) ได้แก่ ตรวจสอบผลการดำเนินการตามแผนแม่บท มีคณะกรรมการจัดจ้างและตรวจรับงาน เปิดโอกาสให้ประชาชนตรวจสอบได้ แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบผลการดำเนินการ ให้แต่ละวัดส่งบัญชีเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง กำหนดให้เจ้าอาวารายงานผลการดำเนินการในรอบปี เพื่อตรวจสอบ มีการตรวจสอบผลการจัดการศาสนสมบัติของวัดว่าเป็นไปตามกฎ กระทบ หรือใหม่ จัดทำรายงานผลการส่งเสริมการจัดการศาสนสมบัติ สำนวความพึงพอใจของพระสังฆาธิการ ชั้นวิมังสา (ปรับปรุงแก้ไข) ได้แก่ แก้ไขปรับปรุงแผนแม่บทให้ทันสมัย แก้ไขปรับปรุงข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นระหว่างการก่อสร้างโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน หากวัดใดดำเนินการไม่ถูกต้อง ก็ให้กลับไปดำเนินแก้ไขใหม่ให้ถูกต้อง พัฒนาระบบจัดเก็บเอกสารให้ทันสมัย และมีประสิทธิภาพอยู่เสมอ แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าอาวาส ให้ถูกต้องตาม กฎ กระทบ

คำสำคัญ : พุทธบูรณาการ, การบริหารจัดการ, ศาสนสมบัติของวัดในพระพุทธศาสนา

ABSTRACT

Objectives of this research were to: study management level of religious properties in Buddhist monasteries of Sangha Administrators, to study the religious properties management process of Buddhist monasteries and To propose the Buddhism integration for religious properties management of Buddhist monasteries Methodology was the mixed methods: the qualitative research collected data from 18 key informants by in-depth-interviewing and 8 part explant in focus group discussion. The quantitative research collected data from 324 samples with questionnaires by the researcher and analyzed data with frequency, percentile, mean and standard deviation. Findings were as follows:

1. The level of religious properties in monasteries management of Sangha administrators was at the high level with mean score at 3.96, SD. at 0.740 and all aspects were at high levels.

2. Religious properties management was the sensitive process of Sangha principles. The abbots, who are the Sangha administrators at monastery levels, have direct responsibilities. Sangha administrators at all levels have to work relatedly at 2 levels; 1) religious property control, (1) monastery lay-out plan control corresponding to development plan, (2) plan of each monastery control to be in line with economy and context of each communities and construction in line with plan. 2) religious properties management promotion; (1) monitoring and visiting abbots who are eager to develop monasteries, (2) helping solve abbots' problems.

3. Buddhism integration for religious properties management of Buddhist monasteries consisted of 4 steps: Chanda, aspiration;(Plan) there are master plan for monastery development, opening to public hearing, abbots and monasteries lay managers meeting work on document. There should be appointment of a committee for religious properties to inform, operate, control and manage the religious properties in monasteries. Viriya, effort; (Do) operation according to the master plan, abbots meeting to inform the set rules, accounts, book-keeping and plan to follow, visiting abbots regularly. Chitta, attention;(Check) checking and

evaluating the operation according to the master plan by checking committee, opening opportunities for public to co-check the operation, abbots submitted annual reports on religious properties management if abided by the rules and laws of the ministries, preparing plan for religious properties allocation and abbots' satisfaction survey. Vimamsa, examination; (Act) improve the master plan, correct the mistakes during the past operation by peoples' participation, developing book-keeping and document and keeping them up-to-date at all times, helping solve the abbots' problems and obstacle in line with the rules and regulations of the ministries.

Keyword : Buddhism Integration , Management

1. บทนำ

การบริหารกิจการคณะสงฆ์มาตั้งแต่สมัยพุทธกาล หลักการบริหารคือพระธรรมวินัย พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองในประเทศอินเดียและกระจายไปสู่ประเทศต่างๆ โดยได้รับการสนับสนุนอุปถัมภ์จากพระมหากษัตริย์ในอดีตที่ผ่านมาอย่างต่อเนื่อง ส่วนประเทศไทยเรานั้นได้นับถือพระพุทธศาสนามาเป็นเวลานานจนมาถึงสมัยปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ภูมิพลอดุลยเดช มหาราช (ร.9) ได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 (Secretariat of the Sangha Sangha,2011) และปรับปรุงแก้ไขในปี พ.ศ.2535 ต่อมาได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่แล้วให้เหมาะสมยิ่งขึ้น เพราะฉะนั้น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ดังกล่าวมีการปรับปรุงแก้ไขตามลำดับเพื่อใช้บริหารกิจการคณะสงฆ์จนถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งถือว่าเป็นรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์และเป็นหลักการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์

การบริหารธุรกิจด้านสังฆาริทธิประโยชน์และสังฆาริทธิประโยชน์ จะดำเนินการโดยกลุ่มบุคคลที่มีประสบการณ์ร่วมกลุ่มกันเพื่อทำงานเป็นระบบ โดยมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน คือเป้าหมาย จะต้องใช้ทรัพยากรจากสิ่งแวดล้อม การบริหารธุรกิจประกอบด้วย (Wichian Witthayaudom, 2010) คน (Man) เงิน (Money) วัสดุวัตถุดิบ (Material) เครื่องจักร (Machine) วิธีการ (Method) และการจัดการ (Management) หรือที่นิยมเรียกกันว่า 6M's การบริหารจัดการนั้น สามารถจำกัดความตามความเข้าใจได้โดยคำว่าการบริหาร (Administration) จะใช้ในการบริหารระดับสูง โดยเน้นที่การกำหนดนโยบายที่สำคัญและการกำหนดแผนของผู้บริหารระดับสูง เป็นค่านิยมใช้ในการบริหารรัฐกิจ (Public Administration) หรือใช้ในหน่วยงานราชการและคำว่าผู้บริหาร

(Administrator) จะหมายถึงผู้บริหารที่ทำงานอยู่ในองค์กรของรัฐ หรือองค์กรที่ไม่มุ่งหวังกำไร สำหรับการจัดการ (Management) หมายถึงการจัดการสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ที่เป็น ธุรกิจเอกชนหรือการทำธุรกิจทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ หมายถึงผู้บริหารที่ทำงานอยู่ในองค์กร ของเอกชนที่มุ่งหวังแสวงหาผลกำไรเพื่อกลุ่มธุรกิจของตนเท่านั้น (Business management)

การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด ให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดใน กฎกระทรวง มาตรา 41 ให้กระทรวงศึกษาธิการจัดทำงบประมาณประจำปีของศาสนสมบัติกลาง ด้วยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม และเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้ งบประมาณนั้นได้ การบริหารสาธารณูปการ เป็นงานสำคัญละเอียดอ่อน เป็นงานระดับบารมีของ พระสังฆาธิการ ผลงานจากการจัดการสาธารณูปการได้ชัดเจนถูกต้องตามรูปแบบ เป็นส่วนหนึ่งทำ ให้พระสังฆาธิการได้รับการยอมรับและได้รับการพิจารณาเป็นพิเศษต่อหน้าที่การงาน แต่บางครั้งก็ เป็นเหตุก่อให้เกิดปัญหา เช่น ปัญหาความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านจนถึงลูกกลามใหญ่โต เพราะ การสาธารณูปการเป็นต้นเหตุ ถ้าหากเจ้าคณะผู้ใหญ่ได้เห็นความสำคัญตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ ของเจ้าอาวาสได้ดี การขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านจะลดน้อยลงตามลำดับ และความสมัคปรสามาน สัมัคคีระหว่างวัดกับชาวบ้านจะมีมากขึ้น เป็นเหตุให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์ดำเนินไปด้วย ความเรียบร้อยดีงาม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเรื่อง “พุทธบูรณาการเพื่อการบริหาร จัดการศาสนสมบัติของวัดในพระพุทธศาสนา” เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคการ จัดการศาสนสมบัติของวัดเพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและหลักพุทธธรรมเพื่อการจัดการศาสนสมบัติ ของวัด และเพื่อนำเสนอแนวทางพุทธบูรณาการเพื่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดใน พระพุทธศาสนา

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาระดับปฏิบัติการและกระบวนการในการจัดการศาสนสมบัติของวัดใน การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในพระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ

2.2 เพื่อนำเสนอพุทธบูรณาการเพื่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดใน พระพุทธศาสนา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ระหว่างงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) และงานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ด้วยการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

3.2 ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลหลัก

3.2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลแบบสอบถามจากพระสังฆาธิการ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดอ่างทอง และจังหวัดอ่างทอง จำนวน 1,709 รูป กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้ทำการสุ่มมาจากประชากรจำนวน 648 คน โดยคำนวณตามสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane)

3.3.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย พระสังฆาธิการ เจ้าอาวาส และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสระบุรี และจังหวัดอ่างทอง เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 18 รูป/คน

3.3.4 ผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

ผู้วิจัยได้คัดเลือกจากพระสังฆาธิการ ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดสระบุรี และจังหวัดอ่างทอง เพื่อยืนยันพุทธบูรณาการเพื่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในพระพุทธศาสนา จำนวน 8 รูป/คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ก) เชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview Form) 2) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับพุทธบูรณาการเพื่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในพระพุทธศาสนา

ข) เชิงปริมาณ (Quantitative Research) ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire)

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเรื่อง “พุทธบูรณาการเพื่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในพระพุทธศาสนา” แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ และ 2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ดังนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

1) วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

2) วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ที่เป็นผู้ทรงวุฒิ 18 ท่าน มาจำลองเป็นพุทธบูรณาการเพื่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในพระพุทธศาสนาขั้นต้น (Basic Model) ก่อนจะนำไปขอคำชี้แนะจากที่ปรึกษาโครงการวิจัย

3) หาข้อสรุปและข้อเสนอแนะจากที่ปรึกษาโครงการวิจัยถึงกลยุทธ์เบื้องต้น (Basic Model) ก่อนที่จะพัฒนาไปเป็นคำถามหลักสำหรับการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญที่ไม่ใช่กลุ่มผู้ถูกสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 8 ท่าน

4) สรุปปัญหาและข้อเสนอแนะจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ ก่อนที่จะมีการประมวลผลและสรุปกลยุทธ์ต่อไป

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยจะได้นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดไปทำการตรวจสอบความถูกต้อง การลงรหัส และประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อทำการคำนวณค่าสถิติต่างๆ ที่ใช้ในการวิเคราะห์การนำเสนอและสรุปผลการวิจัย

1) สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง และพรรณนาความเป็นไปได้ของการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในพระพุทธศาสนา โดยสถิติดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

2. ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในพระพุทธศาสนา ใช้สถิติการวิเคราะห์คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3. ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด ผู้วิจัยทำการรวบรวมจากแบบสอบถามแล้วจัดกลุ่มตามประเด็นที่กำหนดไว้ จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

4. นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ สรุปผล และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง หรือตาราง

4. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญในกลยุทธ์การบริหารองค์กรสงฆ์ที่เข้มแข็งในยุคโลกาภิวัตน์ตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้

4.1 ผลการศึกษาระดับปฏิบัติการในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในพระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ

การวิเคราะห์ระดับปฏิบัติการในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในพระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการโดยภาพรวมใน 5 ด้าน ได้แก่ 1) การได้ทรัพย์สินมาเป็นศาสนสมบัติของวัด 2) การกั้นที่ดินซึ่งเป็นที่วัดให้เป็นที่จัดประโยชน์ 3) การให้เช่าที่ดินหรืออาคาร 4) การให้เช่าที่ธรณีสงฆ์ ที่กัลปนาหรือที่วัด 5) การเก็บรักษาเงินของวัด พบว่า ระดับปฏิบัติการในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในพระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.740) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังนี้ 1. ด้านการเก็บรักษาเงินของวัด ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.806) 2. ด้านการได้ทรัพย์สินมาเป็นศาสนสมบัติของวัด ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = 0.793) 3. ด้านการให้เช่าที่ดินหรืออาคาร ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 0.764) 4. ด้านการให้เช่าที่ธรณีสงฆ์ ที่กัลปนาหรือที่วัด ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = 0.805) และ 5. ด้านการกั้นที่ดินซึ่งเป็นที่วัดให้เป็นที่จัดประโยชน์ ($\bar{X} = 3.90$, S.D. = 0.789)

4.2 ผลการศึกษากระบวนการในการจัดการศาสนสมบัติของวัด

กระบวนการจัดการศาสนสมบัติของวัดเป็นงานที่ละเอียดอ่อนเป็นตัวหลักของการคณะสงฆ์ แต่ผู้ปฏิบัติโดยตรงคือเจ้าอาวาสซึ่งเป็นพระสังฆาธิการระดับวัด เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้นต้องมีความสัมพันธ์กัน 2 ประการ คือ (1) ควบคุมการจัดการศาสนสมบัติ (2) ส่งเสริมการจัดการศาสนสมบัติ การควบคุมนั้นเจ้าคณะจะเพิกเฉยมิได้ถ้าเพิกเฉยเสียเป็นการละเว้นการปฏิบัติต้องสอดส่องดูแลชี้แจงแนะนำในการสาธารณูปการของเจ้าอาวาส ดังนี้ 1) ควบคุมการทำแผนผังวัดให้สอดคล้องกับยุคพัฒนา 2) ควบคุมแบบแปลนเสนาสนะแต่ละวัด ให้อยู่ในหลักประหยัดและพอเหมาะพอควรแก่สภาพท้องถิ่น และให้ก่อสร้างตามแบบแปลน 3) ควบคุมให้แต่ละวัดที่สร้างถาวรวัตถุให้เป็นทรงไทยหรือให้รักษาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสำคัญ 4) ควบคุมการเงินและบัญชีรับ - จ่ายของแต่ละวัดให้เป็นไปตามหลักบัญชี 5) ควบคุมดูแลการเอกสารต่างๆ ของเจ้าอาวาส เช่นรายงานขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมาให้เป็นไปโดยถูกต้อง 6) ควบคุมการจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไป

ตาม กฎ กระทรวง การส่งเสริม เจ้าคณะทุกชั้นควรส่งเสริมเจ้าอาวาสในการจัดการศาสนสมบัติ ดังนี้ 1) ออกตรวจตราเยี่ยมเยียนเจ้าอาวาสผู้เร่งรัดการพัฒนาวัด 2) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าอาวาส (1) ในการจัดหาช่างดำเนินการก่อสร้าง (2) ในการดูแลแบบแปลนอาคารตลอดแผนผังวัด (3) ในการทุนก่อสร้างด้วยการขอเงินงบประมาณอุดหนุนจากทางราชการ (4) ชี้แจงแนะนำการปฏิบัติงานสาธารณูปการเพื่อให้ เข้าใจ ถูกต้อง (5) ขจัดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านซึ่งมีการสาธารณูปการเป็นเหตุ 3) แนะนำการจัดงานวัด และการเรียไรให้เป็นไปตามระเบียบและคำสั่งมหาเถรสมาคม 4) ช่วยยกฐานวัดที่ได้พัฒนาดีแล้วเป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง 5) ช่วยยกย่องเจ้าอาวาสผู้มีผลงานสาธารณูปการดีหรือแม็รองเจ้าอาวาสและหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสก็ควรยกย่องด้วย แต่อย่าให้เกินกว่าเจ้าอาวาส 6) แนะนำแจ้งการจัดประโยชน์ของวัดให้ถูกต้องตาม กฎ กระทรวง

4.3 นำเสนอพุทธบูรณาการเพื่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในพระพุทธศาสนา

พุทธบูรณาการเพื่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นฉันทะ (วางแผน) ได้แก่ วางแผนจัดทำแผนแม่บทในการพัฒนาวัด วางแผนจัดทำพิมพ์เขียวก่อนก่อสร้างเสนาสนะ เปิดรับฟังความคิดเห็นของชาวบ้าน วางแผนจัดทำแม่แบบในการสร้างถาวรวัตถุ วางแผนจัดทำต้นแบบหรือโปรแกรมบัญชีต่างๆ เพื่อแจกจ่าย จัดประชุมเจ้าอาวาสและไวยาวัจกรเพื่อชี้แจงการจัดทำเอกสาร แต่งตั้งคณะกรรมการด้านศาสนสมบัติขึ้นหนึ่งชุดทำหน้าที่ในการชี้แจง ควบคุมการดำเนินการ แต่งตั้งคณะกรรมการในการส่งเสริมการจัดการศาสนสมบัติ

ขั้นวิริยะ (ลงมือทำ) ได้แก่ ดำเนินการตามแผนแม่บทฯ ดำเนินการก่อสร้างตามพิมพ์เขียวซึ่งระบุรายละเอียดต่างๆไว้อย่างครบครัน จัดประชุมชี้แจงเจ้าอาวาสให้ทราบถึงแม่แบบที่กำหนด ให้แต่ละวัดดำเนินการตามแบบบัญชีที่กำหนด จัดทำระบบการจัดเก็บเอกสารให้เจ้าอาวาสนำไปปฏิบัติ ชี้แจง และควบคุมการจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตาม กฎ กระทรวง มีการประชุมคณะกรรมการอยู่ประจำ ออกตรวจตราเยี่ยมเยียนเจ้าอาวาสผู้เร่งรัดการพัฒนาวัด ช่วยยกฐานวัดที่ได้พัฒนาดีแล้วเป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง ช่วยยกย่องเจ้าอาวาสผู้มีผลงานสาธารณูปการดีหรือแม็รองเจ้าอาวาสและหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสก็ควรยกย่องด้วย แต่อย่าให้เกินกว่าเจ้าอาวาส

ขั้นจิตตะ (ตรวจสอบ) ได้แก่ ตรวจสอบผลการดำเนินการตามแผนแม่บทฯ มีคณะกรรมการจัดจ้างและตรวจรับงาน เปิดโอกาสให้ประชาชนตรวจสอบได้ แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบผลการดำเนินการ ให้แต่ละวัดส่งบัญชีเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง กำหนดให้เจ้าอาวาส

รายงานผลการดำเนินการในรอบปี เพื่อตรวจสอบ มีการตรวจสอบผลการจัดการศาสนสมบัติของวัดว่าเป็นไปตาม กฎ กระทรวง หรือใหม่ จัดทำรายงานผลการส่งเสริมการจัดการศาสนสมบัติสำรวจความพึงพอใจของพระสังฆาธิการ

ชั้นวิมังสา (ปรับปรุงแก้ไข) ได้แก่ แก้ไขปรับปรุงแผนแม่บทให้ทันสมัย แก้ไขปรับปรุงข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นระหว่างการก่อสร้างโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน หากวัดใดดำเนินการไม่ถูกต้อง ก็ให้กลับไปดำเนินแก้ไขใหม่ให้ถูกต้อง พัฒนาระบบจัดเก็บเอกสารให้ทันสมัยและมีประสิทธิภาพอยู่เสมอ แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าอาวาส แนะนำการจัดงานวัด และการเรียกร้อยให้ปฏิบัติตามระเบียบและคำสั่งมหาเถรสมาคม แนะนำแจ้งการจัดประโยชน์ของวัดให้ถูกต้องตาม กฎ กระทรวง

5. อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงพุทธบูรณาการเพื่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในพระพุทธศาสนา โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญและนำเสนอแนะมา อภิปรายดังนี้

ระดับปฏิบัติการในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในพระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phramaha Sunan Sunandho (2014) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนา รูปแบบการจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการศึกษาพบว่า 1. ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการศาสนสมบัติของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านการบริการศาสนสมบัติวัด ให้เกิดการบริการเชิงสงเคราะห์ประชาชน ประชาชนรับรู้ถึงความมีเมตตาธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา 2) ปัจจัยด้านการควบคุมศาสนสมบัติวัด เป็นใช้การควบคุมตรวจสอบให้เกิดการจัดการศาสนสมบัติตอบความต้องการทุกภาคส่วน 3) ปัจจัยด้านการแต่งตั้งบุคลากรที่ดูแลรักษาและดำเนินการ เป็นการดึงบุคคลเข้าช่วยเหลืองานจัดการศาสนสมบัติวัดของเจ้าอาวาส 4) ปัจจัยด้านการทำบัญชีรักษาศาสนสมบัติวัดและเงินผลประโยชน์ของวัด เป็นวิธีการแบบแผนที่เป็นฐานข้อมูลช่วยให้เจ้าอาวาสตัดสินใจจัดการศาสนสมบัติวัดได้เหมาะสม 5) ปัจจัยจัดทำบัญชีให้เป็นรูปแบบที่เหมาะสม เป็นการปรับรูปแบบบัญชีตามความเหมาะสมกับสภาพที่ผู้ปฏิบัติสามารถจัดทำบัญชีได้ ปัจจัยทั้ง 5 มีความจำเป็นต่อการปฏิบัติงานจัดการศาสนาสมบัติวัดของเจ้าอาวาส ซึ่งใช้ศิลปะให้เกิดการจัดการศาสนสมบัติวัดให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น วางแผน

จัดการความสัมพันธ์บุคคล อำนาจการและควบคุมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่น ๆ ให้ดำเนินงานจัดการศาสนสมบัติวัดไปในทิศทางเดียวกันเพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) มหาเถรสมาคม กำหนดกฎเกณฑ์ และมาตรการให้วัดทุกวัดทั่วประเทศบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดให้โปร่งใสตรวจสอบได้

2) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรสนับสนุนงบประมาณให้คณะสงฆ์ในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดอย่างทั่วถึง

3) มหาเถรสมาคมร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ร่วมกันกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดอย่างต่อเนื่อง

6.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) วัดควรวางแผนจัดทำแผนแม่บทในการพัฒนาวัด วางแผนจัดทำพิมพ์เขียวก่อนก่อสร้างเสนาสนะ เปิดรับฟังความคิดเห็นของชาวบ้าน วางแผนจัดทำแม่แบบในการสร้างถาวรวัตถุ วางแผนจัดทำต้นแบบหรือโปรแกรมบัญชีต่างๆ เพื่อแจกจ่าย จัดประชุมเจ้าอาวาสและไวยาวัจกร เพื่อชี้แจงการจัดทำเอกสาร แต่งตั้งคณะกรรมการด้านศาสนสมบัติขึ้นหนึ่งชุดทำหน้าที่ในการชี้แจง ควบคุมการดำเนินการ แต่งตั้งคณะกรรมการในการส่งเสริมการจัดการศาสนสมบัติ

2) วัดควรดำเนินการตามแผนแม่บทฯ ดำเนินการก่อสร้างตามพิมพ์เขียวซึ่งระบุรายละเอียดต่างๆไว้อย่างครบครัน จัดประชุมชี้แจงเจ้าอาวาสให้ทราบถึงแม่แบบที่กำหนด ให้แต่ละวัดดำเนินการตามแบบบัญชีที่กำหนด จัดทำระบบการจัดเก็บเอกสารให้เจ้าอาวาสนำไปปฏิบัติชี้แจง และควบคุมการจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตาม กฎ กระทรวง มีการประชุมคณะกรรมการอยู่ประจำ ออกตรวจตราเยี่ยมเยียนเจ้าอาวาสผู้เร่งรัดการพัฒนาวัด ช่วยยกฐานวัดที่ได้พัฒนาดีแล้วเป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง ช่วยยกย่องเจ้าอาวาสผู้มีผลงานสาธารณูปการดีหรือแม่รองเจ้าอาวาส และหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสก็ควรยกย่องด้วย แต่อย่าให้เกินกว่าเจ้าอาวาส

3) วัดควรมีการตรวจสอบผลการดำเนินการตามแผนแม่บทฯ มีคณะกรรมการจัดจ้างและตรวจรับงาน เปิดโอกาสให้ประชาชนตรวจสอบได้ แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบผลการดำเนินการ ให้แต่ละวัดส่งบัญชีเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง กำหนดให้เจ้าอาวาสรายงานผลการดำเนินการในรอบปี เพื่อตรวจสอบ มีการตรวจสอบผลการจัดการศาสนสมบัติของวัดว่าเป็นไปตาม

กฎ กระทบวง หรือใหม่ จัดทำรายงานผลการส่งเสริมการจัดการศาสนสมบัติ สำรวจความพึงพอใจของพระสังฆาธิการ

4) วัดต้องแก้ไขปรับปรุงแผนแม่บทให้ทันสมัย แก้ไขปรับปรุงข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นระหว่างการก่อสร้างโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน หากวัดใดดำเนินการไม่ถูกต้อง ก็ให้กลับไปดำเนินแก้ไขใหม่ให้ถูกต้อง พัฒนาระบบจัดเก็บเอกสารให้ทันสมัยและมีประสิทธิภาพอยู่เสมอ แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าอาวาส แนะนำการจัดงานวัด และการเรียไรให้เป็นไปตามระเบียบและคำสั่งมหาเถรสมาคม แนะนำแจ้งการจัดประโยชน์ของวัดให้ถูกต้องตาม กฎ กระทบวง

References

- Phramaha Sunan Sunandho (2014). *Development of temple management style in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province* Doctor of thesis). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Secretariat of the Sangha Sangha. (2011). *Monk's manual* Bangkok: National Bureau of Buddhist Printing.
- Sis Phanphinit. (2004). Ted Nick, research in equality science. Bangkok: The Tuning Company Limited,
- Suwari Siriphokhaphirom. (2003). *Educational Research*. Lopburi: Department of Printing Documents, The Rajabhat Institute.
- Wichian Witthayaudom. (2010). *Organization and management*. Bangkok: Thanadatch Printing Co., Ltd.